

Yönetmen ve yazar Derviş Zaim, 25 yıl aradan sonra ikinci romanı 'Rüyet'i çıkardı. **Sinema ve edebiyatın ilişkisi üzerine konuştuğumuz Zaim, gelenekle olan bağını sürdürdüğünü "Hüsn ü Aşk ile sohbet ettiğini" söylüyor.**

Zaim, "Rüyet'in gelenekli sanatları yorumlayarak ürettiğim filmlerle akrabalığı olan bir çıkış noktası var" diyor.

Rüyet filmlemlerimle akraba

Derviş Zaim'i sinema seyircisi Tabutta Rövaşata, Filler ve Çimen, Cenneti Beklerken, Nokta, Gögeler ve Suretler, Rüya gibi filmleriyle tanıyor. Ancak onun ilk **sanatsal** yapıtı Ares Harikalar Diyarında adlı romanı. Bu eserle 1992'de Yunus Nadi Roman Armağan'ını kazanan yönetmen/yazar Derviş Zaim ikinci romanı 'Rüyet'i yayınladı. **Yapı Kredi Yayınları**'ndan çıkan 'Rüyet ile Zaim'in son filmi Rüya arasında ciddi bir ilişki de var. Derviş Zaim 'örüntünün devam edeceğini' söylüyor ama bu kitabın edebiyat bağlamında değerlendirilmesi gerektiğini de vurguluyor. Zaim'le Hüsn-ü Aşk'ta sohbet ettiği 'Rüyet'i konuştuk...

HIKAYE VE BUYUCULUK

• **Sinema - edebiyat hattında eserler üretiyorsunuz. Bu ikisi arasında nasıl bir ilişki var?**

Hüsn-ü Aşk'ı bir sinema yönetmeni olarak film diliyle ifade edebilir, yorumlayabilirdim. Ama yapmadım, belki ileride bir gün gerçekleştirebilir. Öncelikle onunla edebiyat formu içinde konuşmayı tercih ettim. Çünkü edebi referansları ve edebi dili temel olarak yoğunlaştığım bir yapıt çıkarmak niyetindeydim. Daha evvel gelenekli **sanatları** yorumlayarak filmler yaptığımı biliyorsunuz. Bir süreden beri ülkenin referanslar sistemine ait bir başka yapıtı, bu kez klasik edebiyata ait bir mesneviyi yeni isimim temelini almayı düşünüyordum. Ama mesnevi edebi bir yapıt olduğu için sinema diline tercüme etmekten, edebiyatın dilini kullanarak onunla sohbet etmeyi tercih ettim. Edebiyatçı kimliğime devam etme isteği de beni motive etti. Bu roman, edebiyat, sinema, çağdaş **sanatlar** gibi başka alanlarda öğretici bir süreci bana bağladı. Öncelikle kolay okunan bir roman olmasını istedim. Bir yazarın veya sinemacının işleyeceği en büyük günahlardan bir sıkıcı olmaktır. Ama kolay okunabilir olmasını murad ederken, bir yandan da daha derin katmanları barındırmasını arzuladım. Derinliği, okurun kendi ilgileri, birikimleriyle ortaya çıkacaktır. Bir yazarın asli görevi iyi bir hikâyeci olmaktır. Büyüçülük ve öğretmenlik de ek görevlerdendir. Ama en az sorumluluk eğer yanımlıyorsa öğretmenlik ile ilgilidir.

KOLAY OKUNMASINI ONEMSIYORUM

• **Sinema için de edebiyat için de kolay okunabilmesi önemli mi?**

Kuşkusuz evet. Bu romanın özellikle sürükleyici olmasına dikkat ettim. Shakespeare, Londra'daki yoksulları ve okuma yazma bilmeyenleri de hedefe alıyordu.

Elit **sanat**, avam **sanat** var mıdır? Evet, bazı koşullarda bahsedilebilir bu ayrımdan. Ama

avamla elit **sanat** arasında gri bir alan bulunabileceğini göz ardı etmemek

lazım. Hem avama, hem de elitlere seslenebilme ihtimali olan eserler bu gri bölgenin değişik yerlerinde bazen karşımıza çıkabilir. Ama bu optimal durumu mutlaklaştırmamak lazım.

Bazen popüler olmayacak bir iş üretmek gereklidir, o marjinal iş bir **sanatçı** için zorunlu hale gelebilir.

ORÜNTÜ DEVAM EDECEK

• **Son filmizin Rüya ile Rüyet arasında ilginç bir bağ var...**

Rüya ile Rüyet arasındaki bağ konuşmak için şu anın erken olduğunu düşünüyorum. Sebep de şu, Rüyet'in değerini teslim etmek için başka yere, kaynağa, referanslara yaslanmasına gerek yok. Öncelikle bunun altını çizmek istiyorum. Dolayısıyla özellikle bu kitabın edebi olanakları ve ihtimalleri üzerine konuşmanın çok daha sağlıklı olacağını düşünüyorum.

Kitap kendi eteğindeki taşları döktükten sonra filmle olan bağını konuşmayı tercih ederim. Çünkü başta kitabın edebi yönünü tartışmak isterim. Bu tartışma eğer doygunluğa ulaşsın romanın filmle olan bağını daha derinlemesine ele alırım diye umut ediyorum. Bu arada anti parantez şunu ekleyeyim: Rüyetin metinlerarasılık bağlamında ilişki kurmaya çalıştığım dikey ve yatay başka unsurlar saptanabilir. Hüsn-ü Aşk, Spinoza, mimarlık, şehirlik, çağdaş **sanatlar** gibi gibi kategorilerle ilişkiler var. Sadece edebi gelenekle değil başka öğelerle de konuşan, metinlerarasılık potansiyeli yüksek bir roman olmasını arzuladım. Ama şunu ekleyeyim, onu bir filmle ilişkilendirdiniz, bu doğru, şu anda bir romanla devam eden bu orüntü ileride başka şeylerle devam edecek.

• **Rüyet'te Hüsn-ü Aşk'a da, Batı kökenli felsefi düşüncelere de değiniyor. Bu durum sizin romanınızın sinemanızın kodları mı?**

Bu romanın, bu ülkenin sahip olduğu geniş kültürel malzemenin yararlanmasını istedim. Sinemada benzer eğilim gösteriyorum. Bir yandan gelenekli **sanatları** yeniden yorumlayan işler yapıyorum ama aynı filmim içinde Velasquez'in bir resmine de yer veriyorum. Benzer tavır burada da var. Rüyet'in gelenekli **sanatları** yorumlayarak ürettiğim filmlerle akrabalığı olan bir çıkış noktası var. Bu şekilde bakarsak, minyatürden, hattan, gölge oyunundan hareket ederek yaptığımız şeyi burada ondokuzuncu yüzyıla ait edebi bir kaynak temelinde inşa etmeye çalışıyoruz. Sonuçta bu roman için son büyük mesnevi Hüsn-ü Aşk ile bir sohbet, bir yeniden yorumlama denemesi denilebilir.

Özellikle metinler arasılık bakımından zengin bir yapı olmasını gözettim. İkinci olarak şunu var. Malum, bizim kadim meselelerimizden biri de doğu - batı asabiyeti. Roman bu meseleyle ilişkin bir şeyler ima ediyor. Ahmet Hamdi Tanpınar ve Oğuz Atay hattı üzerinde çalıştığımızı söyleyebiliriz. Ama sadece doğu batı karşıtlığı ekskeninde bir roman değil.

• **Geleneksel sanatların belli noktalarında durdunuz. Şimdiki durakta neler var?**

Filimlerimde geleneğe dair öğeler az veya çok bulunabilir ama tümü gelenekli **sanatları** etrafında geliştirdim. Bu ilginç yanı sıra başka biçim, içerik ve meselesi olan işler yaptım. Külliyyatıma dair beni memnun eden şeylerden biri ürettiğim filmler ile romanların yelpazesinin biçim, içerik, mesele olarak birbirinden farklı olması, bu manada yelpazenin geniş olmasıdır.

Bundan sonra gelenekle olan ilintimin dolaylı ya da dolaysız biçimde geçmişimin üzerinde yükselmeye devam edeceğini tahmin ediyorum. Geleneği ben kapalı, bitmiş, müzeli bir şey olarak görmüyorum. Onu bugünün şartlarında yeniden inşa etmemiz gerekebilir veya bunu hak ediyoruz. Devraldığımız geleneği yaşayan bir şeye dönüştürdüğümüzde gelenek de bizim hayatına devam edebilir. Birebir muhafaza etmeye kalktığımız kimi zamanlarda ise kemikleşmeye başlayabiliriz. Öte yandan gelenek eski hali ile muhafaza edilmeli, bu tip bir titizlik ve uygulamada da şart. Ama bu titizliğe paralel olarak günümüzde geleneği dinamik ve kendini sürekli üretecek şekilde nasıl bina edebiliriz meselesine dair konuşmamız, üretmemiz gerekiyor. 'Rüyet'te bu çabam var.

Kendi döneminin bir fotoğrafı

• **Rüyet ne demek?**

Kalp gözüyle görmek. Sanırım en iyi tanımı bu. Benim görme çabam başlangıçtan itibaren nasıl gelişti? Genellikle bir yazar üç kaynaktan hareket eder. Ya bir durumdan, ya bir karakterden, ya da bir çatışmadan... Kendisine temel aldığı bu üç öğeden hangisine işine yarayırsa onu alır, daha sonra da eksik olan diğer iki öğeyi tamamlamaya çalışır. Yapıyı inşa etmenin ilk aşamasında böyle bir mesai harcar. Bu mesai süreci esasnasında da bir yaratıcı fikirle buluşmaya gayret eder. Rüyet'i yazarken bende de benzer bir süreç söz konusu oldu. Benim hem bir durum, hem karakter içimi gördüklerim, hem de bir çatışma. Ama bunlardan bir tanesi fotoğrafla dizginleri ele aldi diyebiliriz. Sonra ortaya çıkan bütünü kısıltmaya, kesmeye, biçmeye, kurgulamaya başladım.

• **Mimarî, Hüsn-ü Aşk, Birinci Dünya Savaşı... Toplumun yakın geçmişinin ve bugününün bir fotoğrafı da denilebilir mi?**

Elbette, roman malzemesini günümüzden, bu topraklardan ve tarihinden alıyor, bir fotoğraf çekmeye çalışıyor. Bir yazar istese de istemese de kendi döneminin, kültür ve coğrafyanın fotoğrafını çeker.

• **Filmde de bir karakterin devamlı değişimini görüyorduk. Sine sürekli farklı kadınlar olarak karşınıza çıkıyordu. Sine'nin farklı bir versiyonunu bir kez de romanda gördük. Bir insanın, kimliğinin farklı evrelerini mi yansıtmaya çalışıyorsunuz acaba? Burada kimlik, kişilik, karakter gibi meselelere ilişkin olarak kitabın söylemeye çalıştığı bir şey var. Kimlik konusunda bir soru ortaya atıyor ve bunu cevaplamaya çalışıyor. Filmde bunu başka bir bağlamda yapıyor. Ama **kitap** bunu edebiyatın gücüyle cevaplamaya çalışıyor. Nasıl yaptığını söyleyeyim. Sürpriz olsun.**

Batı ve doğu bir arada

• **Peki okura bu okuma ne sunuyorsunuz?**

Okura bir evren sunuyorum. Bu evrenin içinde bir sürü iç kale, burç ve kapının olduğunu söyleyebiliriz. İnsanın kimliğinin nasıl oluştuğuna, inşa sürecine dair sorular sorarak bir edebi gelenekle yüzleşiyor. Bu topraklarda yaşayan bir yazarın, sahip bir eser yaratabilmesi için hem batı hem doğu kaynaklarından beslenmesi gerekiyor. Bu manada Rüyet, hem Şeyh Galip'in mesnevisi olan Hüsn-ü Aşk'ı hem de batılı roman biçimini bir araya getirmeye çalışıyor. Rüyet Batılı biçimler ve Doğulu biçimleri bir araya getirmeye çalışan bir edebi girişim. Eğer siz de katırsanız, bu özellik başka niteliklerinin yanına ekleyebileceğim önemli bir nokta.